

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата психологічних наук, доцента кафедри
психології розвитку та консультування

Житомирського державного університету імені Івана Франка

Котлової Людмили Олександрівни про дисертаційне дослідження

Мухіної Людмили Михайлівни «Психологічні особливості розвитку
конфліктологічної компетентності майбутніх учителів», подане до захисту на
здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю
19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Дисертаційне дослідження Людмили Михайлівни Мухіної висвітлює актуальну для сучасної психології та педагогіки проблему, оскільки конфліктологічна компетентність учителя є однією із ключових компетентностей сучасного педагога. Саму тому, питання формування та розвитку означеної компетентності серед майбутніх учителів набуває сьогодні особливої актуальності.

Загальні проблеми психологічного виховання, прикладні аспекти удосконалення компетентнісного підходу у сучасному навчанні, вимоги нової української школи передбачають формування компетентнісного фахівця, здатного розуміти себе та інших, з уміньми та навичками керування конфліктами та їх попередження.

Лише конфліктологічно компетентний учитель може успішно подолати такі негативні проблеми як: агресія, мобінг, булінг, емоційне та професійне вигорання, які дедалі частіше спостерігаються у сучасних закладах освіти.

Важливою умовою для розвитку конфліктологічної компетентності є подолання протиріч та суперечностей між: посиленням інформаційним та емоційним навантаженням, що висуває до молодого фахівця викладацька діяльність; специфікою діяльності, що передбачає взаємодію з великою кількістю різних особистостей, кожна з яких має власні психологічні особливості, що спричинює необхідність розвиненого вміння

безконфліктного педагогічного спілкування та відсутністю технологій, спеціальних програм розвитку конфліктологічної компетентності майбутніх учителів під час навчання; несформованістю сукупності якостей, які забезпечують здатність конструктивної педагогічної взаємодії та наявністю потреби вирішення конфліктів різного типу.

Актуальність рецензованого дослідження зумовлена тим, що у сучасній психологічній науці відсутні наукові розробки психологічних особливостей, що сприяють розвитку конфліктологічної компетентності. Тому виконане автором дисертаційне дослідження безсумнівно є актуальним.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Системний підхід застосований у дисертаційному дослідженні справляє позитивне враження детальної та цілісної вивченості об'єкта, предмета та мети дослідження. Завдання дослідження сформульовані чітко та відповідають темі дослідження. Для реалізації поставлених завдань дисертанткою було коректно використано психодіагностичний інструментарій, який включав комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних методів, які ефективно доповнювали один одного.

Про належний рівень наукової підготовки дисертантки свідчать обґрунтованість представлення наукових положень та логічність висновків.

Цінність дисертаційного дослідження, на наш погляд, полягає у новизні дослідження:

- вперше з позицій системного та андрагогічного підходів визначено психологічні особливості конфліктологічної компетентності майбутніх учителів (гнучкість спілкування, розвинений емоційний інтелект, позитивна активна життєва позиція, комунікативна толерантність, ініціативність у переосмисленні попереднього досвіду та здатність до засвоєння нових знань, мотивація досягнення конструктивних рішень); встановлено взаємозв'язок конфліктологічної компетентності з емоційним інтелектом та асертивною поведінкою; представлено модель конфліктологічної компетентності

майбутнього учителя, що враховує положення системного та андрагогічного підходів та включає теоретико-методологічний, процесуальний, результативний блоки і відображає цілісний процес розвитку конфліктологічної компетентності майбутніх учителів;

- поглиблено та розширено наукові уявлення про сутність і структуру, критерії та показники сформованості конфліктологічної компетентності майбутнього учителя;

- доповнено й уточнено теоретичні уявлення педагогічної та вікової психології щодо взаємодії усіх суб'єктів освітнього середовища;

- дістали подальшого розвитку уявлення про засоби, форми і методи розвитку конфліктологічної компетентності майбутнього учителя.

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження явища конфліктологічної компетентності учителя» Мухіною Л.М. представлено основні теоретичні підходи до вивчення конфліктологічної компетентності майбутніх учителів, визначено конфліктологічну компетентність як складову професійної компетентності майбутнього учителя. На основі теоретичного вивчення наукової літератури з окресленої проблематики, дисертанткою розроблено теоретичну модель конфліктологічної компетентності майбутнього учителя, яка відображає її структурні компоненти, критерії та показники її сформованості, а також функції, які вона виконує.

Для визначення теоретичної основи дослідження залучено широке коло вітчизняних та зарубіжних джерел з проблем конфліктологічної компетентності, формування і розвитку даної компетентності у педагогів. В цілому автор опрацювала 229 найменувань, з них 24 іноземною мовою.

З урахуванням сучасних досліджень і викликів практики дисертантка підійшла до сучасного бачення концептуальних положень особливостей формування та розвитку конфліктологічної компетентності майбутніх вчителів.

У другому розділі «Емпіричне дослідження конфліктологічної компетентності майбутніх учителів» авторкою ретельно представлено

процедуру проведення емпіричного шляху дослідження компонентів, психологічних особливостей розвитку конфліктологічної компетентності та рівнів її сформованості у майбутніх учителів. Достатньо переконливою є сама процедура обробки та інтерпретації отриманих результатів, яка знайшла своє статистичне підтвердження за допомогою непараметричного критерію Пірсона.

Особливої уваги заслуговує концептуальна модель розвитку конфліктологічної компетентності майбутніх учителів, яка представлена дисертанткою у третьому розділі «Програма розвитку конфліктологічної компетентності майбутніх учителів». Представлена концептуальна модель розвитку конфліктологічної компетентності майбутніх учителів включає три блоки: 1) теоретико-методологічний, 2) процесуальний, 3) результативний, взаємодія яких відображає етапність даного процесу та зв'язок усіх його складових. Ефективність реалізації даної моделі статистично підтверджена за допомогою критерію кутового перетворення Фішера.

Таким чином, висновки та результати дослідження є достовірними, оскільки забезпечені кількісним та якісним аналізом, обробкою емпіричних даних із застосуванням адекватних методів математичної статистики.

Варто відзначити, що запропонована дослідницею програма розвитку конфліктологічної компетентності майбутніх учителів сприяє забезпеченню психологічного супроводу професійного становлення майбутніх фахівців соціономічної сфери, оптимізує процеси самозбереження особистості, може бути використана як основа для розробки програм самовдосконалення молодих учителів. Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані у практиці підготовки майбутніх учителів у процесі навчально-фахової підготовки у закладах вищої освіти третього та четвертого рівнів акредитації, у системі перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Результати дослідження були апробовані на 8 конференціях різних рівнів і опубліковані в 11 працях автора (9 одноосібні). Усі праці

відповідають темі дисертації, в них достатньо повно відображені ключові положення наукового дослідження Л. М. Мухіної.

Висвітлені результати дослідження дають підстави вважати, що сукупність одержаних наукових висновків мають суттєве значення для теорії і практики вікової та педагогічної психології.

Варто підкреслити, що автореферат дослідження повною мірою відображає основний зміст, структуру, головні положення та висновки дисертації. Загальний обсяг основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання кандидатських дисертацій. Текст автореферату відповідає тексту дисертації.

Попри значущість отриманих Л. М. Мухіною теоретичних, методичних і практичних дослідницьких результатів, мусимо висловити деякі зауваження і побажання до дисертаційного дослідження:

1. У теоретичній частині роботи дисертанткою не досить чітко продемонстровано відмінність між поняттями «компетенція» та «компетентність».

2. У процесі емпіричного дослідження варто було б детальніше дослідити особливості конфліктологічної компетентності студентів, які брали участь у дослідженні, оскільки вони навчаються за різними напрямками підготовки.

3. Результати емпіричної частини дослідження на констатувальному та формувальному етапах розкривають рівень розвитку лише показників компонентів конфлікторлогічної компетентності. Вважаємо, що варто було б вказати, який із компонентів конфліктологічної компетентності сформований найкраще, а який потребує розвитку в процесі формувального експерименту.

4. Доцільно було б провести факторний аналіз усіх емпіричних даних, на підставі проведення психодіагностичних методик, а не лише за окремими методиками. Такий аналіз б дозволив більш цілісно поглянути на досліджувану проблему.

5. Цікаво було б дослідити особливості прояву психологічних особливостей конфліктологічної компетентності у майбутніх і у вже працюючих учителів.

Зазначені зауваження і побажання мають, однак, дискусійний характер і не знижують теоретичного, методичного й практичного значення виконаної Л. М. Мухіною дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Мухіної Людмили Михайлівни на тему «Психологічні особливості розвитку конфліктологічної компетентності майбутніх учителів» відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), які висуваються до кандидатських дисертацій, і відповідає профілеві спеціалізованої вченої ради К 26.133.04, а її авторка Мухіна Людмила Михайлівна заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології розвитку
та консультування Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Л.О.Котлова

*Підпис офіційного опонента кандидата психологічних наук Котлової Л.О.
стверджую.*

08.05.2019 р.

Проректор з наукової роботи
та міжнародних відносин

Н.А.Сейко